

جمهوری اسلامی ایران
مدیریت حوزه علمیه استان قم
رساله علمی سطح ۳

بررسی احکام ارتباطات مرتبط با شبکه های اجتماعی

استاد راهنما:

استاد محترم حضرت حجت الاسلام و المسلمین میری

استاد مشاوره:

استاد محترم حضرت حجت الاسلام و المسلمین شایعی

نویسنده: جواد صالحی حاجی آبادی

سال تدوین: سال ۱۳۹۷

به مصداق «مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمَخْلُوقَ، لَمْ يَشْكُرِ الْخَالِقَ»، بر خود لازم می دانم مراتب تقدیر و تشکر خود را از اساتید معظّم، حضرت حجت الاسلام و المسلمین میری و حضرت حجت الاسلام و المسلمین شایعی اعلام دارم، چرا که در نتیجه هدایت، ارشاد و راهنمایی های بی دریغ و سازنده آنان، این رساله به سرانجام رسید. در پایان، از حجت الاسلام و المسلمین حسنی و حجت الاسلام و المسلمین عمادپور و حجت الاسلام و المسلمین صادقی و تمامی مسئولین محترم مدرسه فقهی امام محمد باقر علیه السلام و همچنین والدین بزرگوارم و تمامی دوستانی که با همکاری صمیمانه خود، ما را مورد لطف و عنایت قرار دادند، تشکر می نمایم.

چکیده:

گسترده‌گی شبکه‌های اجتماعی و فراگیری آن، همچنین گوناگونی ارتباطات موجود در این شبکه‌ها، و نیاز عموم جامعه به آگاهی از احکام مرتبط با این موضوع، و کمبود پژوهش‌های مرتبط، بایستگی بررسی احکام ارتباطات مرتبط با شبکه‌های اجتماعی را، آشکار می‌نماید. با توجه به گسترده‌گی ارتباطات موجود در شبکه‌های اجتماعی، و تفاوت مناط حکم هر کدام، نمی‌توان حکم کلی در مورد ارتباطات ناشی از شبکه‌های اجتماعی، بیان نمود.

نگاهی تحلیلی به مناطات و ملاکات احکام، همراه با موضوع شناسی قوی با استفاده از کتب و مقالات مرتبط با این موضوع، و توجه به تاثیرگذاری متنی، صوتی، تصویری، غیرحضوری، آنلایین و غیرآنلایین، مخاطب معلوم و مجهول، در به دست آوری حکم این ارتباطات، تاثیر به سزایی دارد.

با توجه به روش و نکات فوق، در ارتباط شهبوانی با نامحرم، صیغه عقود، اقرار و موارد مشابه، صله رحم، غناء، و ... تفاوتی بین موارد ارتباطی نمی‌باشد.

اما در سلام، غیبت، آیه سجده دار، اذان و اقامه، و ... در موارد فوق، تفاوت وجود دارد.

واژگان کلیدی:

ارتباط، شبکه‌های اجتماعی، ارتباط غیر حضوری، ارتباط مستقیم، ارتباط غیر مستقیم، ارتباط متنی، ارتباط صوتی، ارتباط تصویری.

فهرست مطالب

د	فهرست مطالب
۲	مقدمه
۲	موضوع تحقیق و محدوده آن
۲	اهداف تحقیق و فوائد آن
۳	سوال اصلی
۳	سوالات فرعی
۳	فرضیه تحقیق
۴	پیشینه تحقیق و امتیاز این پژوهش
۴	کاربرد نتایج تحقیق
۵	ضرورت انتخاب این موضوع و انجام تحقیق
۷	بخش اول: مفهوم شناسی
۸	فصل اول: تعریف حکم
۱۱	فصل دوم: تعریف ارتباط
۱۴	فصل سوم: تعریف شبکه های اجتماعی
۱۷	بخش دوم: کلیات
۱۸	فصل اول: اقسام حکم
۲۰	فصل دوم: گستره ارتباطات
۲۶	گفتار اول: ابعاد ارتباط
۲۷	گفتار دوم: انواع ارتباط
۳۲	فصل سوم: شبکه های اجتماعی

- گفتار اول: انواع شبکه های اجتماعی..... ۳۲
- گفتار دوم: پیشینه آماری در ارتباط با شبکه های اجتماعی..... ۳۶
- گفتار سوم: اهمیت شبکه های اجتماعی..... ۴۵
- فصل چهارم: ارتباطات در شبکه های اجتماعی..... ۴۷
- گفتار اول: انواع ارتباطات موجود در شبکه های اجتماعی..... ۴۷
- گفتار دوم: سایه روشن های (تهدیدها و فرصت های) ارتباط در شبکه های اجتماعی
(نقاط مثبت و منفی)..... ۴۷
- بخش سوم: احکام ارتباطات..... ۵۷
- فصل اول: نظر دین و صاحبان اندیشه، در مورد مقوله ی ارتباط..... ۵۷
- فصل دوم: اصل اولی در حکم اصل ارتباط..... ۵۸
- فصل سوم: احکام و موضوعات متناسب با «ارتباط فی حد نفسه»..... ۶۲
- گفتار اول: ارتباطات فی حد نفسه راجح..... ۶۲
- گفتار دوم: ارتباطات فی حد نفسه مرجوح..... ۶۴
- فصل چهارم: احکام و موضوعات متناسب با ارتباط از جهت محتوا..... ۶۸
- گفتار اول: ارتباطات از جهت محتواهای راجح..... ۶۸
- گفتار دوم: ارتباطات از جهت محتواهای مرجوح..... ۷۰
- فصل پنجم: احکام و موضوعات متناسب با ارتباط از جهت قالب..... ۷۱
- گفتار اول: ارتباطات از جهت قالب های راجح..... ۷۱
- گفتار دوم: ارتباطات از جهت قالب های مرجوح..... ۷۱
- بخش چهارم: احکام شبکه های اجتماعی..... ۸۷
- فصل اول: نظر دین و صاحبان اندیشه، در مورد مقوله ی اجتماع..... ۹۴
- فصل دوم: حریم خصوصی و احکام متناسب با آن..... ۹۵
- فصل سوم: احکام مرتبط با هزینه کرد مالی، جهت شبکه های اجتماعی..... ۹۸

فصل چهارم: احکام مرتبط با هزینه کرد زمانی، جهت شبکه های اجتماعی.....	۱۰۲
فصل پنجم: احکام مرتبط با استفاده از محصولات شرکت های غیر اسلامی.....	۱۰۳
بخش پنجم: احکام ارتباطات متناسب با شبکه های اجتماعی.....	۱۰۵
فصل اول: تاثیرگذاری صوتی یا تصویری یا نوشتاری بودن ارتباط در حکم ارتباطات.....	۱۰۵
مساله اول: ارتباط با نامحرم.....	۱۰۶
مساله دوم: سلام و جواب آن.....	۱۱۰
مساله سوم: اقرار و موارد مشابه به صورت متنی.....	۱۱۴
جمع بندی فصل اول:.....	۱۱۴
فصل دوم: تاثیرگذاری حضوری یا غیر حضوری بودن ارتباط در حکم ارتباطات.....	۱۱۵
مساله اول: حرمت نظر به نامحرم.....	۱۱۵
مساله دوم: صله رحم.....	۱۲۴
مساله سوم: آیه سجده دار.....	۱۲۵
مساله چهارم: اجرای صیغه طلاق.....	۱۲۸
مساله پنجم: اقرار، حلف و موارد مشابه.....	۱۲۹
مساله چهارم: صیغه عقود و ایقاعات.....	۱۳۰
مساله ششم: جواب سلام.....	۱۳۳
مساله هفتم: غیبت.....	۱۳۳
جمع بندی فصل دوم:.....	۱۳۴
فصل سوم: تاثیرگذاری آنلاین (مستقیم) یا غیر آنلاین بودن ارتباط در حکم ارتباطات.....	۱۳۵
مساله اول: نگاه به نامحرم.....	۱۳۵
مساله دوم: آیه سجده دار.....	۱۳۸

۱۳۸	مساله سوم: اذان و اقامه.
۱۳۹	مساله چهارم: غناء.
۱۴۰	مساله پنجم: غیبت.
۱۴۰	مساله ششم: اقرار، حلف و موارد مشابه.
۱۴۰	جمع بندی فصل سوم:
۱۴۱	فصل چهارم: تاثیرگذاری معلوم یا مجهول بودن مخاطب در حکم ارتباطات.
۱۴۱	مساله اول: ارتباط با نامحرم.
۱۴۲	مساله دوم: قبول اقرار و ..
۱۴۲	مساله سوم: غیبت.
۱۴۳	جمع بندی فصل چهارم:
۱۴۴	خاتمه.
۱۴۵	فهرست منابع.

مقدمه

مقدمه

موضوع تحقیق و محدوده آن

بررسی احکام ارتباطات مرتبط با شبکه های اجتماعی

با توجه به گستردگی شبکه های اجتماعی و ترویج آن در بین آحاد مردم، و نیاز به بررسی فقهی این شبکه ها و ارتباطات ناشی از آن، لازم به نظر می رسد که با بررسی گسترده، با در نظر گرفتن موضوع شناسی قوی، احکام ارتباطات متناسب با شبکه های اجتماعی، به خوبی، تبیین گردد.

بررسی مفاهیم و موضوع شناسی و بررسی احکام ارتباطات از سه بعد ارتباط فی حد نفسه و ارتباط از جهت محتوا و ارتباط از جهت قالب، و همچنین بررسی شبکه های اجتماعی فی نفسه، و احکام ارتباطات در شبکه های اجتماعی با در نظر گرفتن تفاوت یا عدم تفاوت احکام ارتباطات حضوری و غیر حضوری، و ارتباطات آنلاین (برخط) و غیر آنلاین، و ارتباطات شنیداری-گفتاری و دیداری و نوشتاری، و همچنین معلوم یا مجهول بودن مخاطب، از درگاه استنباط ملاک حلیت و حرمت ارتباطات ناشی بین افراد، مهم ترین رکن این پژوهش می باشد.

اهداف تحقیق و فوائد آن

گستردگی شبکه های اجتماعی و فراگیری آن، همچنین گوناگونی ارتباطات موجود در این شبکه ها، همراه با دسترسی و نیاز عموم جامعه، لزوم بررسی احکام مرتبط با این موضوع و بایستگی این مقاله را آشکار می نماید.

به عبارت دیگر، نگاهی تحلیلی همراه با موضوع شناسی قوی، امری مهم برای تبیین احکام مورد نیاز جامعه بوده، که در این نوشتار، به آن پرداخته می شود.

سوال اصلی

هر یک از ارتباطات ناشی از شبکه های اجتماعی، مشمول کدام یک از احکام خمسہ تکلیفیه می شود؟

سوالات فرعی

ارتباط چیست، و انواع و ابعاد ارتباطات، چه می باشد؟ تعریف شبکه های اجتماعی چه بوده و چه گونه های مختلفی دارد؟ اهمیت شبکه های اجتماعی در زندگی مردم چه می باشد؟ چه ارتباطاتی در شبکه های اجتماعی واقع می شود و نقاط مثبت و منفی آن چیست؟ نظر دین، درباره ارتباط و شبکه های اجتماعی چه می باشد؟ اصل اولی در حکم ارتباطات چیست؟ براساس ابعاد سه گانه ارتباط (ارتباط فی نفسه، از جهت محتوا، از جهت قالب)، کدام یک از ارتباطات، تحت کدام یک از احکام خمسہ، واقع می شود؟ مقوله شبکه های اجتماعی از جهات مختلف، دارای چه احکامی می باشد؟ مناط حلیت و حرمت انواع ارتباطات شنیداری، دیداری و نوشتاری، چه می باشد؟ کدام یک از این مناط ها، در ارتباطات غیر حضوری، وجود دارد؟ معلوم یا مجهول بودن مخاطب، چه تاثیری در حلیت یا حرمت ارتباط دارد؟ آیا آنلین و غیر آنلین بودن ارتباط، تاثیری در حکم آن دارد؟

فرضیه تحقیق:

به نظر می رسد، حضوری یا غیر حضوری بودن ارتباطات، تاثیری در حلیت یا حرمت ارتباطات، نداشته باشد، و احکام ارتباطات، در شبکه های اجتماعی، بسیار نزدیک به احکام ارتباطات حضوری باشد.

پیشینه تحقیق و امتیاز این پژوهش

با توجه به ارتباطات افراد جامعه با یکدیگر به اشکال مختلف، در تمامی عصرها، و وظیفه فقیهان در رابطه با بیان حکم این افعال، در کتب و مقالات مختلف فقهی و حتی رساله های علمیه و عملیه مختلف، به ابعاد گوناگون این موضوع اشاره شده است.

احکام نگاه کردن، احکام موسیقی، احکام ارتباط مرد و زن و ... موضوعاتی بوده که در لابلاي کتب مختلف و ابواب گوناگون آن، از جمله در باب مکاسب محرمه، کتاب النکاح و ... مورد بررسی واقع شده است.

البته اکثر این کتب در رابطه با ارتباطات حضوری بوده که با یافتن علت حکم حلیت یا حرمت، و تنقیح مناط، حکم ارتباطات غیر حضوری هم به دست می آید.

در پاره ای از مقالات و رساله های علمی و همچنین در برخی از کتب متأخرین، به احکام ارتباطات غیرحضوری هم اشاره شده است. از این جمله می توان به برخی از کتب موسسه فقه و زندگی اشاره نمود که به بررسی این موضوعات و احکام مرتبط با آن، پرداخته است.

از آن جا که احکام شبکه های اجتماعی، در کلمات اکثر علما و کتب و مقالات علمی، مورد توجه قرار نگرفته است، امتیاز این تحقیق، جمع آوری موضوعات مرتبط با شبکه های اجتماعی، و دسته بندی جدید، همراه با بررسی اجمالی احکام آن می باشد.

کاربرد نتایج تحقیق

این تحقیق و پژوهش، ناظر به بررسی حکم فقهی بخش گسترده ای از افعال عموم جامعه می باشد. تنقیح صحیح موضوع، همراه با جامعیت موضوع شناسی، می تواند نقش به سزائی در بیان حلیت و حرمت افعال قابل توجهی از مردم داشته باشد.

موضوع شناسی تفصیلی، همراه با تقسیم بندی جدید مطالب، می تواند زمینه را برای پژوهشگران و محققان، جهت بررسی تفصیلی احکام ارتباطات موجود در شبکه های اجتماعی، فراهم نماید.

ضرورت انتخاب این موضوع و انجام تحقیق

از آن جایی که شبکه های اجتماعی و ارتباطات برخواسته از آن، نقش پرکاربردی در زندگی عموم مردم دارد، ضرورت بررسی جامع این موضوع، آشکار می باشد. به عبارت دیگر، فراگیری و کثرت ابتلا، همراه با خلأهای پژوهشی موجود در این حوزه و اهمیت موضوع، بایستگی این پژوهش را بر همگان آشکار می نماید.

* * *

این پایان نامه، در پنج بخش، به بررسی موضوع می پردازد.

بخش اول: مفهوم شناسی

بخش دوم: کلیات

بخش سوم: احکام ارتباطات

بخش چهارم: احکام شبکه های اجتماعی

بخش پنجم: احکام ارتباطات متناسب با شبکه های اجتماعی